

»UČITELJU JE MAR ZAME!«

»My teacher cares about me!«

Letnik zaokrožujemo s številko, posvečeno različnim temam, največ pozornosti pa tokrat posvečamo vodenju razreda in vodenju v šoli nasploh. Pravzaprav smo to temo posredno naslavljali že nekaj številčk zapored: ko smo predstavljali aktivnosti in primere varnega in spodbudnega učnega okolja, vzgojne stile (s poudarkom na t. i. spodbudni odločnosti), strategije preprečevanja medvrstniškega nasilja, izzive duševnega zdravja in duševnih stisk, ne nazadnje pa lani tudi s temami iz pozitivne psihologije, ki so nas vabile k premisleku o najbolj cenjenih človeških vrlinah. Ko smo pisali o njih, smo imeli v mislih tako učitelje kot učence!

Da se v zadnjem času toliko posvečamo tem temam, seveda ni naključje. Številni primeri nasilja, duševnih stisk, apatičnosti mladih, zasvojenosti s spletom in s tem povezanih vzgojnih dilem (pa tudi izčrpanosti učiteljev) nas zavezujejo k hitremu odzivanju. Pa ne samo v dokumentih oz. »na papirju«, ampak v praksi – predvsem pa v razredu, v vsakodnevnem stiku z učenci. In pri tem na številne načine tudi na našem zavodu podpiramo učitelje v okviru različnih projektnih dejavnosti in platform z namigi za aktivnosti in pristope, z izmenjavo izkušenj, primerov dobre prakse in refleksij. Nekaj takšnih refleksij in izkušenj so bili z nami pripravljenih podeliti nekateri od pedagoških delavcev, vključenih v projekt Varno in spodbudno učno okolje, v katerega je zdaj vključenih že več kot 90 vzgojno-izobraževalnih zavodov. Nekaj primerov pa so popisali tudi drugi vabljeni učitelji in ravnatelji.

Skupno raziskovalcem in dobrim praktikom je, da ugotavljajo, kako pomembno je pravočasno in sistematično na šolah in v razredih krepiti socialne in čustvene veščine – z drugimi besedami: dobre odnose! T. i. prosocialne in preventivne aktivnosti sicer ne rešijo vseh problemov, so pa

dolgoročno ključ za zmanjševanje cele vrste problemov (od konfliktov, različnih vrst stisk in nasilja), predvsem pa ključ za krepitev glavnega izziva: dobrobiti posameznika in skupnosti! Ena od podpor pri tem bo v prihodnje predvidoma skupni cilj zdravja in dobrobiti, ki v psihosocialnem delu naslavlja prav te veščine in k spodbujanju le-teh vabi prav vse učitelje (ne le svetovalne delavce in razrednike).

Vzgojni pristop in vzgojno delovanje v šoli zadevata tako šolsko raven kot raven razreda in posameznika. Na šolski ravni skozi sklop vrednot in prepričanj ter z njimi povezanih praks in strategij vplivata na kulturo in klimo šole. Na razredni ravni ima učitelj s svojim vzgojnim pristopom prek načina vodenja razreda vpliv na razredno klimo in počutje. Na ravni podpiranja posameznika pa z vzgojnimi odzivi, spodbudami in vodenjem prispevamo ne le k vedenju in počutju učencev in njihovemu učenju, ampak tudi k oblikovanju nekaterih prepričanj in pogledov, do neke mere pa tudi k razvoju in oblikovanju njihovih osebnosti. Učitelj lahko kot pomembni drugi oz. za nekatere celo vzornik oz. identifikacijska oseba pomembno vpliva na otroke in mladostnike s celo vrsto dnevnih praks in rutin, odzivov, spodbud, komentarjev, povratnih informacij, načina komunikacije in vodenja ipd. Pri tem je nenadomestljivo modro kombiniranje spodbudnosti in podpornosti z odločnostjo in postavljanjem jasnih meja. Vodenje s t. i. spodbudno odločnostjo je, kot bi rekla J. Bluestein, nekdanja učiteljica, kasneje pa raziskovalka in ena najvidnejših avtoric na to temo, situacija: »zmagam – zmagaš«!

Vzgojni pristop in delovanje zato nikakor nista v prvi vrsti stvar dokumentov in predpisov, ampak zadevata globlje plasti osebnosti tistih, ki ju izvajajo, torej pedagoških delavcev: njihova prepričanja, vrednote, nava-

de, čustvene in socialne veščine ... Na ravni skupnosti (razreda in šole, pa tudi širše lokalne skupnosti) vodenje tako vpliva na številne kompleksne vidike, kot so npr.: skupinska dinamika, načini povezovanja in sodelovanja (hierarhično ali vključujoče, demokratično), različni kodeksi (javni, privzeti, pa tudi skriti), vrednote, pravila, pričakovanja ipd. Zato vsega ni moč niti predpisati niti izsiliti, možni pa so skupno ozaveščanje, reflektiranje in konstruktivno usmerjanje in kultiviranje.

Vzgojni pristop, pa tudi vodenje v najširšem smislu sta zato močno povezana z odnosno kompetenco ter razvitostjo čustvenih in socialnih veščin. Kakovostno vodenje predpostavlja zmožnost empatije, zaznavanja lastnih čustev in čustev drugega, uravnavanje lastnih čustev in podporo drugim pri uravnavanju njihovih, način komuniciranja s poudarkom na aktivnem zainteresiranem poslušanju drugih, osebno prožnost, zavzetost ... Pri vodenju skupinskih aktivnosti in procesov v razredu (in tudi v zbornici) pa predpostavlja upoštevanje potreb in vrednot posameznikov in skupine, spretno moderiranje sporazumevanja o njih, ozaveščenost za faze skupinskih procesov, veščine podpiranja, usmerjanja ipd.

V zvezi z vodenjem razreda je v psihološki literaturi in mednarodnih raziskavah (npr. PISA) v rabi izraz »s strani učencev zaznana učiteljeva podpora« (glede katerega smo prav v Sloveniji med tistimi z najnižjimi rezultati). Z drugimi besedami rečeno: eno najmočnejših vzgojnih sredstev je sporočilo: »Učitelju je mar zame!« Razorožujoče, a tako zahtevno za udejanjiti!

Tokratno številko je pomagala oblikovati dr. Justina Erčulj.

Dr. Zora Rutar Ilc,
odgovorna urednica
Zavod RS za šolstvo